

**Strategi för att möjliggöra  
och bidra till ansvarsfull  
innovation i hälso- och  
sjukvård, socialtjänst och  
tandvård**

Strategi för att möjliggöra och bidra till ansvarsfull innovation i hälso- och sjukvård,  
socialtjänst och tandvård

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till [alternativaformat@socialstyrelsen.se](mailto:alternativaformat@socialstyrelsen.se).

Artikelnummer: 2024-4-9034

Publicerad: [www.socialstyrelsen.se](http://www.socialstyrelsen.se), september 2024

# Innehåll

<b>Syftet med strategin .....</b>	<b>4</b>
<b>Strategins utgångspunkter .....</b>	<b>4</b>
<b>Definition av innovation .....</b>	<b>5</b>
<b>Modell för innovativ förvaltning.....</b>	<b>5</b>
<b>Strategins hörnstenar .....</b>	<b>6</b>
<b>Tänkbara effekter av införandet av innovationsstrategin .....</b>	<b>9</b>
<b>Bilaga 1 .....</b>	<b>10</b>
<b>Bilaga 2.....</b>	<b>12</b>

## Syftet med strategin

Strategins huvudsakliga syfte är att stärka myndighetens roll i det svenska innovationssystemet i förhållande till andra organisationer men också utifrån myndighetens uppdrag. Socialstyrelsens mål med strategin är att, genom vårt uppdrag, förstärka innovationssystemet utifrån målgruppernas behov.

I korthet ser Socialstyrelsen sin roll som att möjliggöra ansvarsfull innovation inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och tandvård. Socialstyrelsen ska bidra till att synliggöra och reducera komplexiteten i strategiskt arbete med innovation, t ex gällande samverkan, regelverk och implementering.

Socialstyrelsens tidigare strategi för att främja innovation var giltig mellan år 2018 och 2020. Denna strategi är giltig mellan åren 2024 och 2027.

## Strategins utgångspunkter

I myndighetsförordningen (2007:515) 6 § beskrivs att en myndighet fortlöpande skall utveckla verksamheten och verka för att genom samarbete med myndigheter och andra ta till vara de fördelar som kan vinnas för enskilda samt för staten som helhet.

För att möjliggöra samhälls- och teknikutvecklingen har den politiska styrningen sen 2010 pekat på behovet av att statsförvaltningen ska vara innovativ och samverkande.

Det framgår av Socialstyrelsens instruktion att myndigheten ska bistå regeringen med underlag och expertkunskap för utvecklingen inom sitt verksamhetsområde.

Socialstyrelsens övergripande strategiska inriktning 2025 pekar på att vi tillsammans skapar vår utveckling i ett helhetsperspektiv till nytta för våra målgrupper. Här lyfts bland annat expertrollen som en viktig komponent för att agera normerande och kunskapsstödjande samt att myndigheten ska fortsätta att vara en aktör som stödjer innovation, särskilt genom att analysera behov och utveckla regelverken men också stödja aktörerna genom vägledning kring regelverken.

## Definition av innovation

Innovation är att på ett nytt sätt kombinera kunskap, idéer och resurser för att bättre och mer effektivt uppfylla ett behov. En innovation kan vara en ny produkt, tjänst, arbetssätt, process, organisationsform eller systemändring som implementerats, sprids och ersätter tidigare lösningar<sup>1</sup>. (källa Komet)

Innovationer kan skilja sig åt i förändringsgrad, och därför kan det vara svårt att dra en gräns mellan gradvis innovation och löpande verksamhetsutveckling. Har en organisation förmåga att arbeta med utveckling och ständiga förbättringar, så har man också bättre förutsättningar att arbeta med innovation. Innovation handlar om nya, väsentligt förbättrade och gärna skalbara lösningar, inte vardagsförbättringar med marginell effekt.

Två begrepp som ibland felaktigt likställs är digitalisering och innovation. En systematisk digitalisering kan leda till innovation men all digitalisering ska inte beskrivas som innovation.

## Modell för innovativ förvaltning

Kommittén för teknologisk innovation och etik (KOMET) arbetade under 2019–2022 med policyutveckling som skapar goda förutsättningar för innovation och konkurrenskraft. Statsförvaltningens roll är central och KOMET menar att en innovativ förvaltning verkar för nyskapande lösningar som på ett rättssäkert och effektivt sätt skapar nytta för medborgare, företag och verksamhetsutövare, för samhället i stort samt den egna organisationen.

Enligt KOMET bygger en innovativ förvaltning på fyra hörnstenar<sup>2</sup>:

1. Att vara innovativ inom organisationen. Myndigheter behöver kunna utnyttja ny teknik, och skapa effektiva processer för att utveckla verksamheten och skapa bättre tjänster.
2. Att möjliggöra innovation i samhället. Myndigheter bör inom ramen för sitt uppdrag agera innovationsfrämjande och inte hindra nya ändamålsenliga lösningar. Det kan handla om att samverka kring tvärasektoriella frågor, möjliggöra försöksverksamhet eller att utvärdera och utveckla regelverk för ändrade förhållanden.
3. Att säkerställa ansvarsfull innovation. Myndigheter med ansvar för tillsyn samt tillstånds- och regelgivning behöver i dessa roller säkerställa att nya lösningar bidrar till en ansvarsfull teknik- och samhällsutveckling. Det innebär att ett etiskt förhållningsätt tillämpas

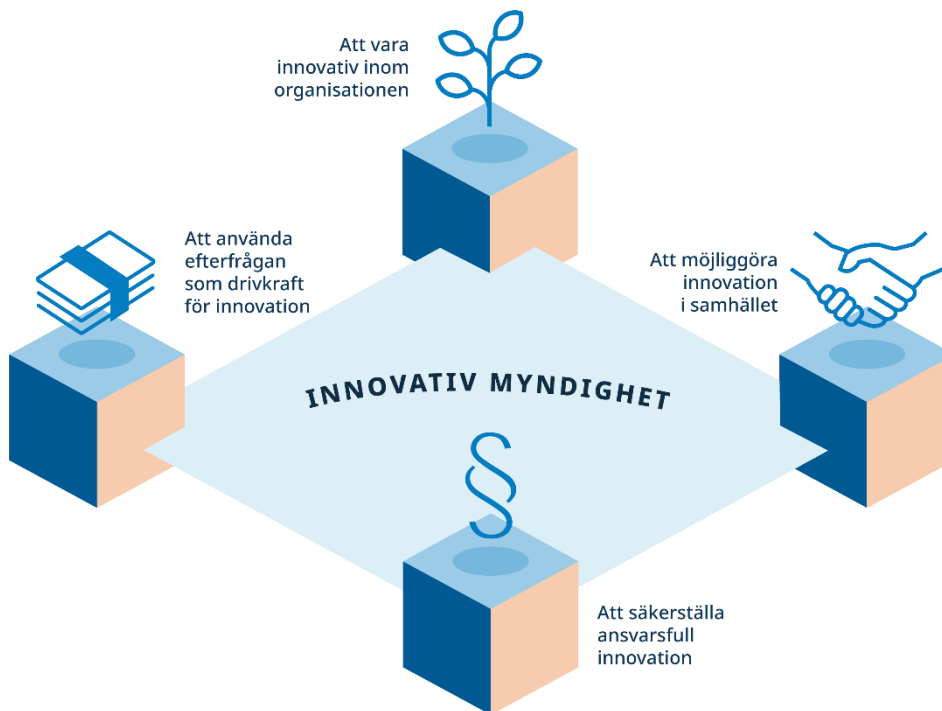
---

<sup>1</sup> Förnya taktiken i takt med tekniken – förslag för en ansvarsfull, innovativ och samverkande förvaltning. Slutbetänkande av Kommittén för teknologisk innovation och etik (Komet), 2022 s. 45

<sup>2</sup> <https://www.kometinfo.se/nyheter/ny-modell-fyra-hornstenar-for-innovativ-forvaltning/#.Zby64HbMKU1>

vid utveckling, användning och spridning av nya lösningar. Det innebär även att lösningarna ska bidra till ett hållbart samhälle och en stärkt konkurrenskraft.

4. Att använda efterfrågan som drivkraft för innovation. Offentliga aktörer representerar en stor efterfrågan och bör som köpare av tjänster och produkter bidra till att skapa marknader för innovativa lösningar till exempel via innovationsupphandling och funktionsbaserad kravställning.



Källa: Socialstyrelsen

## Strategins hörnstenar

Tillsammans med externa aktörer inom innovationssystemet och våra målgrupper har Socialstyrelsen identifierat ett antal hörnstenar som är viktiga för innovation och utveckling. På så sätt förtydligas myndighetens arbete med att möjliggöra ansvarsfull innovation inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och tandvården. Hörnstenarna presenteras utifrån KOMET:s modell om en innovativ förvaltning. Alla punkter som ingår i strategin kan genomföras genom modellen *förstå, försöka, förändra*. Se bilaga 2.



## 1. Att möjliggöra innovation i samhället

Socialstyrelsen ska:

(\*punkten finns med i den tidigare strategin)

- skapa förutsättningar för innovation genom att vi identifierar och hanterar rättsliga frågor som har betydelse för innovation.\*
- främja patient- och brukardriven innovation.\*
- följa och analysera behov av innovation hos målgrupperna.\*
- följa upp, kartlägga och utvärdera utvecklingen inom innovation hos målgrupperna. T.ex. utvecklingen av Artificiell intelligens (AI).
- samverka med myndigheter och andra parter i syfte att lösa specifika knäckfrågor som hindrar innovation.
- samordna resultat från testmiljöer och bidra till kunskapssammanställning, förmedla exempel av innovativa lösningar och kunskapsöverföring.
- höja kunskapen om innovation och införande av innovation (implementering) hos våra målgrupper.\*
- stödja implementeringen av innovationer hos våra målgrupper.

## 2. Att bidra till ansvarsfull innovation



Socialstyrelsen ska:

- synliggöra behov av innovation genom systemperspektiv i aktuella och förväntade samhällsutmaningar inom vård och omsorg.\*
- bidra med kunskap om gällande regelverk inom vårt ansvarsområde av betydelse för innovation.\*
- vid behov i samråd med andra myndigheter utveckla och anpassa regelverk till ny teknik, nya arbetssätt och nya sätt att organisera hälso- och sjukvård och socialtjänst.\*
- bidra med kunskap om etiska frågor och konsekvensbeskrivningar i relation till innovation i hälso- och sjukvården, socialtjänst och tandvård.
- bidra med kunskap om innovation i relation till god vård och omsorg (kunskapsbaserad, säker, individanpassad, effektiv, jämlik och tillgänglig).
- bidra med kunskap om innovation för att bidra till motståndskraft i hälso- och sjukvårdssystemet i händelse av kris, krig eller andra samhällsutmaningar.
- analysera införandet av särskilt viktiga innovativa lösningar i hälso- och sjukvården, socialtjänsten och tandvården.\*<sup>3</sup>
- följa hur styrning, regler, organisering med mera påverkar förmågan att bedriva och implementera innovations- och nyskapande lösningar.
- Synliggöra nyttan med innovationer genom att bidra med hälsoekonomiska analyser.

---

<sup>3</sup> \* punkten finns med i den tidigare strategin

### 3. Att vara innovativ inom organisationen



För att kunna möjliggöra och bidra till ansvarsfull innovation externt behöver vi bygga upp en kunskap och erfarenhet om innovation internt, framförallt genom att arbeta för ett ökat genomslag av Socialstyrelsens strategiska inriktning, där den digitala strategin ingår. Det innebär att myndigheten ska:

- använda och utvecklar modellen förstå, försöka, förändra i utförandet av myndighetens uppdrag.
- uppmuntra deltagande av Socialstyrelsens medarbetare både som observatör och medskapare i aktiviteter eller projekt som andra aktörer driver.
- tar fram långsiktiga scenarioanalyser och omvärldsanalyser.
- inspireras av ISO standarden för innovationsledning i vårt befintliga ledningssystem, så att innovation finns med och är integrerad i vår styrning och i vår ledningsprocess, dvs hur vi planerar, genomför, följer upp och utvärderar och förbättrar verksamheten.

### 4. Att använda efterfrågan som drivkraft för innovation



Socialstyrelsen kan använda våra egna möjligheter att använda upphandling och tilldelning av statsbidrag för att främja innovation. Det innebär bl.a. att myndigheten ska:

- se möjligheter till innovation genom dialog med marknaden för att få en uppfattning om vilka trender som marknaden ser framöver och hur marknaden ser att samhällets utmaningar skulle kunna lösas genom innovation.
- använda offentlig upphandling som ett verktyg för att anskaffa innovativa lösningar i nära dialog med leverantörer under en specifik anskaffning genom att använda innovativa upphandlingsförfaranden såsom;
  - Innovationspartnerskap,
  - Konkurrenspräglad dialog och
  - Förhandlat förfarande
- använda statsbidrag för att främja innovation, så som riktade statsbidrag till regioner, kommuner och till civilsamhället. En del av bidragen syftar specifikt till att utveckla verksamhet, och kan på det sättet bidra till förutsättningar för innovation hos målgrupperna.



## Tänkbara effekter av införandet av innovationsstrategin

Denna reviderade strategi att möjliggöra och bidra till ansvarsfull innovation inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och tandvård förväntas ge effekter, för myndigheten och för målgrupperna.

Tänkbara effekter är:

- att Socialstyrelsen och dess målgrupper får ökad motståndskraft för kriser, krig eller större samhällsutmaningar
- ökad innovationsbenägenhet hos Socialstyrelsens målgrupper
- att innovationer som t ex underlättar vardagen för aktörer inom vård och omsorg får en högre införande takt och gör att patienter har tillgång till ny, bättre och mer jämlik vård
- medarbetare på Socialstyrelsen förstår och förhåller sig till möjligheterna att använda innovation som ett strategiskt verktyg för att förbättra verksamheter och sin roll i att stötta innovation inom vård och omsorg
- att Socialstyrelsens trovärdighet ökar.

# Bilaga 1

## Behovsanalys

### Snabb omställning inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och tandvård.

Det finns ett mycket stort engagemang och en stor vilja hos Socialstyrelsens målgrupper att driva förändring inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och tandvård. Drivkrafterna för att arbeta med innovation handlar framför allt om att lösa välfärdsutmaningar för att patienter och brukare ska få den bästa möjliga vården eller omsorgen.

Målgruppernas behov av snabb omställning ger Socialstyrelsen anledning att uppdatera myndighetens kunskap om nyttan och riskerna med innovationer, för att kunna stötta målgrupperna på ett relevant sätt. Myndigheten behöver utveckla sitt arbete med att stödja och driva på omställnings- och förändringsarbeten som vården och omsorgen arbetar med på systemnivå, och där innovation är en nödvändig del och förutsättning.

### Förmåga att bidra till helhet

För att klara av att utveckla och implementera innovationer behöver flera pusselbitar finnas på plats. De hinder som främst står i vägen för att lyckas är att det ofta saknas ett helhetsansvar och en struktur för att innovationer ska lyckas hela vägen från idé till implementering.

Socialstyrelsen är bärare av centrala kunskapsområden för innovation i vård och omsorg, life science samt medicinsk/klinisk forskning. Dessa inkluderar exempelvis informationsstruktur/e-hälsa, register, statistik, implementeringsstöd, utbildningar, digital vård, uppföljnings- och analyskompetens, forskning (socialtjänstens områden), föreskrifter och kunskapsstöd. Socialstyrelsen kan som kunskapsmyndighet på många sätt bidra till såväl struktur som helhetsansvar för lyckad utveckling och implementering av innovationer.

## Identifierade behov kvarstår

När den tidigare strategin togs fram genomfördes en analys av vilka behov som fanns avseende innovation inom vård och omsorg. Bland annat fann man att patienters, brukares och anhörigas röster behöver höras mer.

Det bedömdes också vara brist på testmiljöer där nya lösningar kan utvecklas. Utöver det såg man att omvärldsanalys, samsyn och extern kompetens inte var tillräcklig. Man konstaterade också att det generellt är svårt att gå från innovationsprojekt till breddinförande. Problem med interoperabiliteten i vårdens informationsmiljöer, alltså hur olika system kommunicerar och fungerar med varandra, påtalades. Behov av stöd kring olika regelverk när nya lösningar utvecklas var en annan slutsats som drogs.

Dessa behov kvarstår enligt en nuvarande bedömning.

## Bilaga 2

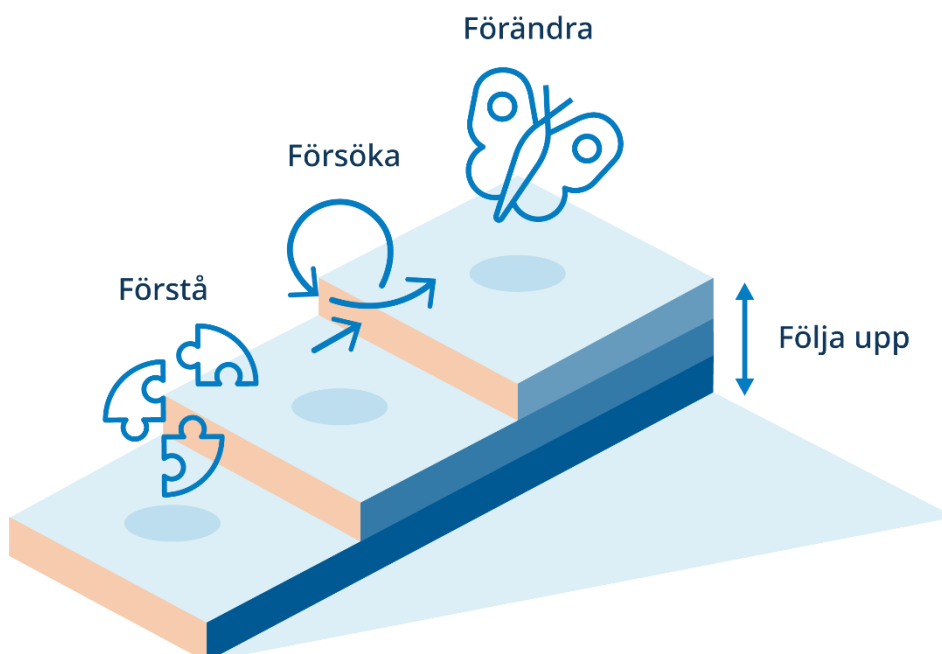
### Stegvis förändring viktig för lyckad innovation

#### Förstå, försöka, förändra<sup>4</sup>

För att jobba med innovation är en stegvis förändring viktig. En hög förändringstakt i teknik och samhälle kräver att insatser för innovation förändras stegvis. På så vis kan aktörer anpassa sina insatser successivt och undvika alltför höga kostnader i form av tid, kompetens och pengar.

En modell som är lämplig att använda kallas för *förstå, försöka, förändra*. Modellen är framtagen av Kommittén för teknologisk innovation och etik (KOMET) för, i första hand, offentlig sektor och kan utgöra ett stöd i arbetet med innovation och samverkan. Den beskriver hur Socialstyrelsen vill arbeta med och stödja innovation för att möjliggöra och bidra till ansvarsfull innovation hos våra målgrupper

Socialstyrelsen strävar efter att vara en innovativ myndighet bland annat genom att vara en aktiv innovationspartner i att förstå, försöka och förändra. Se illustration av modellen nedan.



Källa: Socialstyrelsen

<sup>4</sup> <https://www.kometinfo.se/nyheter/komet-visar-vagen-for-samverkande-och-innovativa-arbetsatt/#.ZbzLsnbMKUk>

*Förstå* – I en föränderlig värld krävs gemensamma insatser och omvärldsbevakning för att förstå utvecklingen. Olika perspektiv och insikter måste brytas mot varandra. Samverkan kan skapa en gemensam förståelse för utmaningar och möjligheter, samt identifiera pågående utveckling och möjliga lösningar. Förståelse är grundplattan för att säkerställa en ansvarsfull utveckling.

*Försöka* – När utvecklingen är osäker och förändringstakten hög krävs nya sätt att lära sig vad som fungerar eller inte. Att i mindre skala och med löpande utvärderingar göra kontrollerade försök blir allt viktigare.

*Förändra* – Förändringar (till exempel i regelverk eller arbetssätt) bör genomföras i samverkan mellan de aktörer som berörs. Förändringarna bör ske i flera korta steg, i stället för att göra allt på en gång. De som genomför en förändring bör se över arbetssätt så att förändringen kan genomföras successivt, till exempel genom att löpande utvärdera effekter av förändringen och vid behov korrigera mål och riktning.



**Socialstyrelsen**

Strategi för att möjliggöra och bidra till ansvarsfull innovation i hälso- och sjukvård,  
socialtjänst och tandvård (artikelnr 2024-4-9034) kan laddas ner från  
[socialstyrelsen.se/publikationer](https://socialstyrelsen.se/publikationer).